

Från att balansera på en knivsegg till att öka myndighetens makt

Coronaepidemin har nu pågått i över ett år och Institutet för hälsa och välfärd THL har under hela epidemin upprepat budskapet ”nu balanserar vi på en knivsegg”. Detta har inpräntats i medborgarna medvetande månad efter månad så pass mycket att Iltalehti publicerade en skämtteckning om saken 19.2.2021.

Jag har själv följt vardagen i bageri- och konditoriföretagen under coronaepidemin och kan konstatera att vi ”balanserar på en knivsegg” också när det gäller många företags framtid. Så allvarlig är den ekonomiska situation som olika restriktionsåtgärder beslutade av statsmakten har drivit många företag till. Det verkar sakna betydelse att staten skuldsätter sig i enorm takt, företag går i konkurs, människor blir arbetslösa och barn mår sämre. Det verkar som att man i Finland får insjukna i och/eller dö av allt annat, bara man inte insjuknar i eller dör av coronaviruset. Två personer som jag känner genom arbetslivet och en person som jag känner via hobbyverksamhet har under den senaste tiden dött av överraskande och snabbt framskridande sjukdomar som inte har något att göra med coronaepidemin. Det rapporteras knappt alls om vanliga dödsfall i Finland, men varje coronadödsfall är en stor medienyhet som upprepas i alla medier flera gånger om dagen. Och när coronadödsfallen upprepas hela tiden, har det knappt någon betydelse hur många företagares livsverk som slutar i sjukdom eller konkurs. I skrivande stund kom nyheten om att Finland stängs ned i tre veckor under tiden 8–28.3.2021, vilket för sin del kommer att leda till fler konkurser och ökad arbetslöshet.

Jag vill inte på något sätt underskatta coronavirusets farlighet. Det är klart att beslutsfattarna i många avseenden har en besvärlig sits när viruset sprids, i synnerhet då coronarädda människor kräver olika åtgärder. Men de omfattande restriktioner som många stater riktat mot medborgarnas rättigheter är också ett slags människoexperiment, vars alla följder vi ännu inte har sett. Knappt någon av de personer som nu beslutar om restriktionsåtgärderna kommer i framtiden att medge att coronavirusrelaterade begränsningar skulle vara orsaken till mentala problem och andra sjukdomar hos vissa människor, för att inte tala om dödsfall.

Redan före coronaepidemin förundrades jag många gånger över finländarnas ivrighet och beredskap att öka myndigheternas makt för att begränsa medborgarnas och/eller företagets verksamhet och rättigheter. Under coronaepidemin har många människor blivit förblindade av situationen och är redo att acceptera nästan vilka som helst restriktioner som myndigheterna lägger fram. Jag skulle aldrig ha trott att man i Finland blir tvungen att följa en offentlig debatt om att grundlagen, som stiftats för att skydda medborgarna, skulle utgöra ett hinder för ”nödvändiga åtgärder”, dvs. för att öka myndigheternas makt, och att grundlagen därför bör tolkas på ett annat sätt än den tolkats i decennier.

Vi är ett folk där den stora majoriteten alltid lydigt accepterar vad myndigheterna berättar. Beror denna lydning kanske på att vi bara för några generationer sedan lydde under Ryssland i över 100 års tid? Är det därifrån vi har arvt den ödmjuka inställningen till myndighetens allvetande? På fritiden har jag läst tysk 1900-talshistoria, i synnerhet Östtysklands historia. När jag vet vad tyska myndigheter var kapabla till under 1900-talet, kan jag bara förundras över den naivitet med vilken finländarna tror på myndigheternas evinnerliga uppriktighet och godhet. När man betraktar världens gång, tänker man osökt

på den gamla frasen ”av historien lär vi oss att vi inget lär av historien”. Och så kan historien upprepa sig själv. Det har återigen kommit en tid i Finland och övriga Europa när myndigheternas makt ökar och olika typer av övervakning kommer att öka*. Den ökade tekniska övervakningen och uppföljningen av medborgare kommer att bli ett exempel på detta. Under de kommande åren kommer vi att många gånger få se hur erfarenheterna från coronaepidemin används som en förevändning i olika lagstiftningsprojekt för att öka myndigheternas makt och försämra medborgarnas rättigheter. När myndigheternas makt ökar, inser människor över tid att det är en dålig riktning. Men när inte ens representanter för etablerade medier ser några problem med trenden för närvarande, så är det tämligen enkelt att öka myndigheternas makt.

Media borde fungera som maktens vakhund, men alltför ofta är media bara maktens knähund, som utan att ifrågasätta återger makthavarnas och myndigheternas synpunkter för människorna. Det förefaller att nästan alla representanter för media utgår från att det som myndigheten berättar också är den ”enda sanningen”**, oberoende av vad saken gäller. Detta har varit förbryllande att följa med, i synnerhet nu under coronaepidemin. Media är alltid redo och skickliga på att attackera en enskild person i en inflytelserik ställning, om personen begår ett synligt misstag i sitt arbete. I en sådan situation försöker media synliggöra missförhållanden som de upptäckt och gräver skickligt djupare i saken, så också under coronaepidemin. I övrigt fungerar största delen av media i stor utsträckning som informationsbyrå för makthavare och myndigheter och som en gratis reklambyrå för de politiker som är vid makten.

Mika Väyrynen

* Juridikprofessor Heikki Ylikangas förutspådde denna utveckling redan år 1986 i boken ”Käännekohtat Suomen historiassa”, där jag särskilt rekommenderar kapitlen ”Keskittyvä valta” och ”Menneisyys tulevaisuudessa”.

** Andra aktörers åsikter rapporteras som ”påståenden”, ”förklaringar”, ”förnekelse” osv., om de försöker lyfta fram synpunkter som avviker från myndigheternas syn.